

11. Симоненко В.К. Основи єдиної системи державного фінансового контролю в Україні (макроекономічний аспект) / В.К. Симоненко, О.І. Барановський, П.С. Петренко. – К.: Знання України, 2006. – 280 с.

12. Стефанюк І. Необхідність і проблеми удосконалення системи державного фінансового контролю / І. Стефанюк // Економіка, фінанси, право. – 2002. – № 12. – С. 24–29.

Погріщук Г. Б.

К. е. н., доцент кафедри фінансів

ЕКОЛОГІЧНЕ СТРАХУВАННЯ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ

Страховання є одним із механізмів збалансованого підходу до природокористування, гарантій відшкодування збитків та інвестицій у високоризикові види технологічних процесів. Потреба в розвитку страхової діяльності в сфері охорони навколишнього природного середовища зумовлюється практичною неможливістю підприємствами й організаціями, які завдають шкоду довкіллю, або яким завдана ця шкода нести оперативну фінансову відповідальність щодо компенсації збитків і ліквідації наслідків аварій і катастроф, шкідливого впливу промислової діяльності на рівень екологічної безпеки через відсутність необхідних коштів. Страховання дозволяє створити механізм акумулювання коштів для фінансування як запобіжних заходів, так і наступного відшкодування втрат, що виникають при страхових випадках.

В Україні застосування екологічного страхування набуває актуальності з огляду на те, що великі обсяги відшкодувань і штрафних санкцій, які мали б сплатити підприємства – винуватці екологічних аварій, значно перевищують їхні фінансові можливості.

Метою даного дослідження є узагальнення теоретичних аспектів екологічного страхування та напрями їх розвитку.

В економічній літературі екологічне страхування трактується як страхування відповідальності підприємств – джерел підвищеної екологічної небезпеки, або власників «раніше забруднених» об'єктів, що становлять потенційну екологічну загрозу [1].

Слід зазначити, що страхування відповідальності за забруднення навколишнього природного середовища найбільш ефективно відповідає інтересам підприємств і суспільства щодо захисту здоров'я людей та інтересів суб'єктів господарювання і держави. Проте цей вид страхування в Україні не набув достатнього розвитку, а причиною цього, є, насамперед, недостатній рівень нормативно-правового забезпечення. Юридичні гарантії відшкодування збитків, заподіяних внаслідок забруднення довкілля та зниження якості природних ресурсів у необхідних обсягах не забезпечені.

Екологічне страхування може здійснюватися в обов'язковій і добровільній формі. Вибір форми страхування може залежати від суб'єктів страхування та категорій страхувальників. Обов'язкове екологічне страхування бажано проводити на випадок екологічних аварій (катастроф), які можуть статися в результаті виробничої й невиробничої діяльності, стихійних лих, що призвели до значних разових перевищень рівнів викидів (скидів) забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище, порівняно з встановленими нормативами.

Запровадження системи обов'язкового екологічного страхування, на нашу думку, дасть змогу: по-перше, гарантованого відшкодування збитку через аварії з екологічними й соціально-економічними наслідками всім зацікавленим сторонам; по-друге, забезпечення усунення екологічних наслідків аварій у найкоротший термін; по-третє, забезпечення фінансової стійкості підприємств у випадку аварій; по-четверте, зниження екологічного ризику підприємств за рахунок посилення контролю за їхньою виробничо-господарською діяльністю й додатковим фінансуванням робіт, спрямованих на захист навколишнього природного середовища з-поза галузевих джерел.

Другою формою є добровільне екологічне страхування, яке може здійснюватися на комерційній основі і нами розглядається як вид підприємницької діяльності. Ним можуть займатися відповідні страхові компанії.

У добровільній формі усіма без винятку підприємствами можуть страхуватися інші види екологічної відповідальності, зокре-

ма, відповідальності за збитки, заподіяні здоров'ю та життю персоналу підприємств – винуватців екологічних аварій, а також прямі й непрямі витрати, пов'язані з ліквідацією шкідливих екологічних наслідків. Конкретні види та умови екологічного добровільного екологічного страхування мають визначатися страховиком. Такого підходу щодо вибору форм страхування мають дотримуватися всі підприємства, незалежно від форми власності й підпорядкування, що дозволить активізувати процес страхування, підвищити зацікавленість підприємств у ньому. Страхові компанії, що здійснюють добровільне екологічне страхування, могли б функціонувати на конкурентних засадах, що стимулюватиме появу гнучких взаємовигідних форм реалізації економічної відповідальності, сприятиме широкому впровадженню перевірених варіантів страхування. Це дозволить удосконалювати методи страхування й розширювати діапазон договірних умов страхування.

Слід зазначити, що механізм екологічного страхування ґрунтується на принципі взаємовигідних відносин страховика і страхувальника. Крім економічної зацікавленості у передачі відповідальності за наслідки при можливому аварійному забрудненні страховику, страхувальник зацікавлений у підвищенні власної екологічної безпеки. Пряма залежність виявляється в тому, що із підвищенням імовірності аварії зростають і розміри страхових премій; тим більше зацікавлений у зниженні екологічного ризику страховик, оскільки витрати страхової компанії пов'язані з кількістю і тяжкістю наслідків аварії. Зацікавленість страховика у зниженні ступеня екологічного ризику активізує його діяльність у проведенні попереджувальних заходів, наприклад, екологічного аудиту страхувальника. Частину різниці між страховою премією і страховим відшкодуванням страховику вигідно витратити на екологічний аудит, поліпшення якості моніторингу навколишнього середовища та інші екологічні заходи.

Працівниками страхової екологічної компанії щорічно на підприємствах доцільно проводити заходи еколого-економічного аудиту. Це дозволить страховикові не тільки визначити фактичний ризик і відповідальність за недотримання нормативних вимог на

підприємстві, де проводиться аудит, а й висунути вимоги до моніторингу і зниження рівня ризику.

Розвиток екологічного страхування в Україні дасть змогу: скоротити бюджетні витрати на ліквідацію аварійних і надзвичайних ситуацій; підвищити матеріальну відповідальність підприємств і зацікавленість місцевих органів влади у мінімізації негативного впливу на навколишнє природне середовище; забезпечити цільове використання коштів, які спрямовуються на ліквідацію й попередження екологічного забруднення; посилити контроль за потенційно небезпечними видами діяльності.

Література

1. Федцов В.Г., Дрягилев Л.А. Экология и экономика природопользования. Учебно-методическое пособие / Под ред. П.В. Забелина. М.: Изд-во РДП. – 2002. – 224 с.

Русін В. М.

Викладач кафедри фінансів

ІНСТИТУТИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Розвиток місцевого самоврядування є необхідною умовою побудови соціально зорієнтованої, правової, демократичної держави. Трансформаційні процеси що відбуваються в Україні протягом останніх років загострили інтерес до осмислення суті місцевого самоврядування та його ролі в державі. Ефективне функціонування органів місцевого самоврядування повинно базуватися на трьох основних складових: нормативно правове забезпечення; реальне фінансове забезпечення і самостійність; кадрове забезпечення. Діяльність місцевого самоврядування в забезпеченні суспільних послуг та вирішення питань місцевого значення неможливе без відповідної системи фінансового забезпечення. Тому вважаємо за доцільне розглянути найбільш впливові інститути та інструменти фінансового забезпечення місцевого самоврядування.

Сучасні фінансові науковці виділяють місцеві фінансові інститути. В даному дослідженні під фінансовими інститутами розумі-